

УДК [342.951:796.062](477):341.232.7
DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v5.2025.19>

Л. В. Романенко

orcid.org/0000-0003-1732-0214

кандидат юридичних наук,

*старший викладач кафедри правових основ національного спротиву та фізичного виховання,
провідний спеціаліст Центру спортивного права*

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ПРИРОДА ТА ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ВИКЛИКИ СПОРТИВНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СПОРТИВНОГО ПРАВА

Постановка проблеми. У ХХІ столітті спорт перестав бути лише сферою фізичної культури чи змагань — він перетворився на дієвий засіб реалізації зовнішньої політики, формування національного іміджу та просування цінностей держави. Саме у цьому контексті формується феномен спортивної дипломатії — комплексу дій, спрямованих на зміцнення міжнародного авторитету країни через спорт як інструмент *soft power* (м'якої сили).

Актуальність теми для України, яка перебуває в умовах збройної агресії та інтенсивної інформаційної війни, полягає в тому, що спортивна дипломатія набуває не лише культурного, а й стратегічного, політичного та правового значення. Вона є частиною публічної дипломатії, визначеної Стратегією публічної дипломатії МЗС України (2021), де спорт згадується серед ключових інструментів формування позитивного міжнародного іміджу держави.

Метою статті є комплексний аналіз адміністративно-правової природи спортивної дипломатії в системі спортивного права України, з урахуванням сучасних викликів політизації спорту, ролі медіа та міжнародних правових стандартів. **Об'єктом дослідження** є суспільні відносини, що складаються у процесі реалізації спортивної дипломатії; **предметом** — адміністративно-правові засади та механізми її функціонування.

Як зазначено в Стратегії публічної дипломатії МЗС України, основними напрямками публічної дипломатії є культурна, економічна, експертна, кулінарна, науково-освітня, спортивна і цифрова дипломатії.

Спортивна дипломатія — це напрям публічної дипломатії, який здійснюється шляхом організації, проведення та участі в міжнародних спортивних заходах. Спортивні події є платформою для комунікації на різних рівнях, зокрема між звичайними людьми. Спортивні зв'язки роблять істотний внесок у зміцнення міжкультурного діалогу та сприяють зростанню міжнародного престижу країни. Вимірами роботи суб'єктів публічної дипломатії у сфері спортивної дипломатії є: 1) сприяння зростанню кількості пред-

ставництв України в міжнародних спортивних організаціях та асоціаціях; 2) популяризація спортивних досягнень українських спортсменів та спортсменок; 3) сприяння проведенню спільних спортивних заходів, навчальнотренувальних зборів, виставок тощо; 4) просування держави як місця проведення міжнародних спортивних подій; 5) популяризація України як країни з широкими інвестиційними можливостями у спортивній галузі; 6) використання спорту для популяризації успіхів України у сфері гендерної рівності, безбар'єрності, інклюзивності та здорового способу життя.

У реалізації цього напрямку очікується тісна координація і співпраця закордонних дипломатичних установ з Міністерством молоді та спорту України, спортивними федераціями, Національним олімпійським комітетом та міжнародними спортивними організаціями [1].

Таким чином, спортивна дипломатія є складовою публічної дипломатії, метою якої є вплив на громадську думку за допомогою «м'якої сили».

Поняття «м'якої сили» (*soft power*), запроваджене Дж. Наєм, передбачає вплив держави не через примус, а через привабливість культури, цінностей, ідей [2].

У сучасних умовах спорт став одним із центральних каналів цієї сили, поєднуючи елементи культури, політики, комунікації та публічної дипломатії.

У третьому пріоритеті Робочого плану ЄС щодо спорту акцент приділяється спорту та медіа, ролі тренерів, освіті у та через спорт, соціальній інклюзії, взаємодії спорту та охорони здоров'я і довкілля, а також спортивній дипломатії [3].

Політичний аспект діяльності ЄС у сфері спорту, доповнюється окремими рішеннями та діями інституцій ЄС, що пов'язані з розвитком спортивного права.

Юридично спортивна дипломатія охоплює комплекс адміністративно-правових, міжнародно-правових і інформаційно-комунікаційних норм, що забезпечують реалізацію державної політики у сфері спорту. У контексті Закону України «Про фізичну куль-

туру і спорт» (ст. 53) держава зобов'язується сприяти міжнародній співпраці у галузі спорту, укладати міждержавні угоди та підтримувати участь українських спортсменів у міжнародних змаганнях [4].

Адміністративно-правова природа спортивної дипломатії полягає у тому, що вона здійснюється через публічне управління – Міністерство молоді та спорту, Міністерство закордонних справ, Національний олімпійський комітет, державні агентства з питань спорту. Вона поєднує управлінські, координаційні та іміджеві функції держави в єдину систему реалізації публічної політики.

Спортивна дипломатія має базуватися й на більш вузьких положеннях, що стосуються безпосередньо спорту і його взаємодії з політикою. Саме від того, наскільки грамотно будуть сформульовані ці положення, залежить результат всіх акцій спортивної дипломатії країни.

Політизація спорту – явище, яке демонструє, наскільки глибоко спорт інтегрований у міжнародні відносини. Прикладом є кейс українського гротмейстера Юрія Анікеєва, якого 2016 року дискваліфікувала Міжнародна асоціація шашок (IDF), що має проросійське керівництво. Причиною дискваліфікації стали публічні проукраїнські позиції спортсмена та його критика російської агресії. Він мав брати участь у змаганнях під егідою МФШ восени 2016 р. Однак спочатку одноразово, а потім вже на 3 роки він був відсторонений від змагань за порушення Кодексу етики МФШ, що викликало резонанс, адже є багато питань щодо правових підстав для дискваліфікації та захисту прав спортсмена. Лише після втручання міжнародних правозахисних і дипломатичних інституцій, у тому числі МЗС України, рішення було скасовано, а Анікеєв відновлений у правах.

Цей випадок став прецедентом у міжнародній спортивній дипломатії, продемонструвавши, що навіть індивідуальні дії спортсмена можуть набувати політичного та правового значення.

З адміністративно-правової точки зору, кейс Анікеєва свідчить про недосконалість механізмів правового захисту спортсменів на міжнародному рівні, а також про потребу в державній підтримці громадян у ситуаціях політичних утисків у спортивному середовищі.

Українська держава має передбачити нормативну базу для захисту спортсменів як представників національних інтересів – шляхом дипломатичних звернень, юридичного супроводу та використання механізмів міжнародного спортивного арбітражу (CAS) [5].

Європейський Союз у Робочому плані ЄС зі спорту (2024–2027) визначив серед пріоритетів розвиток спортивної дипломатії як засобу

міждержавного діалогу, просування цінностей рівності, доброчесності, інклюзивності й прав людини.

У документі наголошується, що держави-члени мають сприяти міжнародній співпраці у спорті, підтримувати гуманітарні ініціативи та забезпечувати прозорість управління спортивними організаціями [3].

Подібну ідею закріплено й у Переглянутій Європейській спортивній хартії (2021), ухваленій Комітетом міністрів Ради Європи, яка визначає спорт як «основоположне право людини та інструмент розвитку демократії й громадянського суспільства» [6].

Для України це створює підґрунтя для гармонізації національного законодавства із європейськими стандартами, зокрема у сфері спортивної дипломатії.

В українському контексті ці положення відображено у Стратегії розвитку фізичної культури і спорту до 2028 року [7] та Стратегії публічної дипломатії МЗС України (2021) [1], де передбачено, що спорт є важливим каналом міжнародної комунікації, спрямованим на зміцнення іміджу України, просування цінностей демократії та партнерства.

Для сфери спорту у цілому і спортивного права, зокрема, масштабування гібридної війни тягне ті наслідки, що протистояння демократичних та авторитарних суспільств, яке загострилось на тлі такої війни останнім часом, поміж іншого перешкоджають нормальному функціонуванню правових системи та їхніх елементів. Відтак у галузі регулювання спортивних відносин, де традиційний позитивістський підхід усе більше втрачає свої позиції, оскільки не дає змоги належним чином реагувати на виклики часу, існує необхідність нових підходів до вирішення цього питання. Сутність спортивного права доцільно досліджувати із врахуванням необхідності змін підходу до розуміння категорії «право» взагалі, не обмежуючись його розумінням як сукупності юридичних норм, закріплених у актах законодавства [8].

З точки зору адміністративного права, спортивна дипломатія є інструментом реалізації публічної влади у формі організаційно-управлінської діяльності.

Основними суб'єктами її здійснення є:

- Міністерство молоді та спорту України;
- Міністерство закордонних справ України;
- Національний олімпійський комітет;
- державні агентства з питань спорту;
- дипломатичні представництва України за кордоном.

Їхні повноваження охоплюють координацію міжнародних спортивних відносин, укладення міжурядових угод, участь у міжнародних про-

грамах і організацію спортивних заходів як елементів публічної дипломатії.

Однак на практиці спостерігається відсутність єдиного адміністративно-правового механізму регулювання спортивної дипломатії. Повноваження розпорошені між різними відомствами, що ускладнює координацію політики та оперативне реагування на міжнародні виклики.

З огляду на це доцільно розробити Положення про державну спортивну дипломатію України, що визначатиме:

1) принципи діяльності у сфері спортивної дипломатії (законність, доброчесність, прозорість, політична нейтральність спорту);

2) розмежування компетенції між МЗС, Мінмолодьспорту й НОК;

3) порядок реагування на порушення прав українських спортсменів за кордоном;

4) механізми співпраці з міжнародними федераціями та арбітражними інституціями (CAS, ICAS).

Прикладом ефективності спортивної дипломатії в контексті агресії росії проти нашої країни є введення санкцій проти російського і білоруського спорту. Зокрема, були застосовані такі санкції:

1. Заборона міжнародних спортивних заходів, організованих або підтриманих Міжнародною федерацією (МФ) або Національним олімпійським комітетом (НОК) у Росії чи Білорусі.

2. Заборона прапорів, гімнів, кольорів чи будь-якої іншої ідентифікації цих країн на будь-якому спортивному заході чи зустрічі. 3. Відкликання олімпійських орденів у Президента російської федерації і віце-прем'єр-міністра [9].

Завдяки спільним зусиллям НОК України, Міністерства молоді та спорту та національних федерацій росія і білорусь не були представлені на Іграх XXXIII Олімпіади Париж-2024 як держави. Лише 32 спортсмена з цих країн змогли взяти участь в Іграх у статусі «нейтральних спортсменів». Це стало можливим завдяки рішенням спеціальної Комісії МОК, створеної у березні 2024 року, для оцінки відповідності кожного спортсмена критеріям нейтральності.

Нагадаємо, що у грудні 2023 року Виконавчий комітет МОК оприлюднив критерії для отримання статусу «нейтрального спортсмена» (AIN).

На національному рівні постановою Міністерства молоді та спорту України від 12 квітня 2023 року спортсменам – представникам національних збірних команд заборонено брати участь у змаганнях, в яких беруть участь російські або білоруські спортсмени.

Загалом на державному рівні в Україні ведеться серйозна дипломатична робота щодо обмеження виходу російського та білоруського

спорту на міжнародну арену. Зокрема, Мінмолодьспорту, Національний олімпійський комітет України та національні спортивні федерації здійснюють моніторинг спортивних змагань різного рівня та проводять заходи щодо недопущення російських та білоруських спортсменів до змагань.

Отже, спортивна дипломатія становить офіційну і неофіційну діяльність держав, урядів, спеціальних зовнішньополітичних установ, а також інших суб'єктів спорту, спрямовану на реалізацію зовнішньополітичних завдань держави шляхом організації, проведення та участі в міжнародних спортивних змаганнях. При цьому, спортивна дипломатія значно розвинулася, відображаючи подвійний характер спорту як об'єднуючої сили і потенційного джерела конфлікту. Отже, вплив спорту на суспільство може бути як позитивним, так і негативним, залежно від того, як він використовується політичними режимами.

Як приклад, варто навести Олімпійські ігри в Барселоні 1992 року, які допомогли Іспанії змінити негативний імідж країни після епохи Франко, і представити цю країну, як сучасну, демократичну та привабливу туристичної країну. З іншого боку, спортивні події іноді можуть загострювати напруженість, як це було під час «Футбольної війни» між Сальвадором і Гондурасом у 1969 році, коли відбіркові матчі на чемпіонат світу погіршили дипломатичні відносини між двома країнами [9].

Висновки. Спортивна дипломатія є невід'ємною складовою сучасної публічної дипломатії України, яка поєднує політичні, культурні й правові механізми впливу. Її адміністративно-правова природа полягає у здійсненні публічного управління у сфері спорту через уповноважені органи виконавчої влади. Кейс Юрія Анікеєва ілюструє необхідність правового захисту спортсменів як суб'єктів міжнародних публічних відносин. Європейські документи – Робочий план ЄС зі спорту (2024–2027), Європейська спортивна хартія (2021) – створюють основу для гармонізації українського законодавства. Доцільно ухвалити окремий нормативно-правовий акт або підзаконне положення про спортивну дипломатію України, визначити її суб'єктів, механізми та стандарти. Важливо забезпечити адаптований до українських реалій інституційний зв'язок між спортивною дипломатією та медіа.

Спортивна дипломатія, спираючись на адміністративно-правові засади, може стати ефективним інструментом міжнародної суб'єктності України, засобом відновлення довіри, формування партнерств і протидії інформаційним впливам у глобальному просторі.

Література

1. Стратегія публічної дипломатії України на 2021-2025 роки. Київ: МЗС України. 2021. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97/public-diplomacy-strategy.pdf>

2. Nye J. S. (Jnr) *The Future of Power*. New York: Public Affairs, 2011. 320 p.

3. Resolution of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member he Council, on the European Union Work Plan for Sport (1 July 2017-31 December 2020) European Council, 2017. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=KLELEX%3A42017Y0615%2801%29>

4. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» № 3808-ХІІ від 24 грудня 1993 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text> (дата звернення: 27.10.2025)

5. Вишиванка: модний тренд чи привід для дискваліфікації? (Аналіз кейсу українського шашкіста Юрія Анікеєва). *Юридична газета* № 36 (586), 04 вересня 2017. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sportivne-pravo/vishivanka-modniy-trend-chi-privid-dlya-diskvalifikaciyi.html>

6. Переглянута Європейська спортивна хартія Рекомендація CM/Rec(2021)5 Ухвалена Комітетом міністрів 13 жовтня 2021 року на 1414-му засіданні заступників. URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Mizhnarodna_dijalnist/Spivrobitnuctvo%20z%20radoyu%20EU/PREMS%20039224%20UKR%202584%20Revised%20European%20Sports%20Charter.pdf

7. Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 4 листопада 2020 р. № 1089. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 27.10.2025)

8. Харитонов Є. О., Харитонova О. І. Спортивне право через призму політологічно-соціологічного праворозуміння в умовах гібридної війна. *Lex Sportiva*. Вип 2, 2024. С.17-22. URL: <http://lexsportiva.in.ua/index.php/main/article/view/48/40>

9. Максим Ткалич. Спортивна дипломатія у сучасному світі: правові аспекти. *Спортивне право: актуальні проблеми правознавства*: зб. матеріалів і тез доп. учасників панел. дискусії VIII Харків. міжнар. юрид. Форум (м. Харків, 25 верес. 2024 р. / [редкол.: Нестерович О.С. (голова) та ін.] ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків: Право, 2024. С. 84–86 URL: https://library.nlu.edu.ua/images/files/zb_SPAPP-2024.pdf

Анотація

Романенко Л. В. Адміністративно-правова природа та політико-правові виклики спортивної дипломатії України в контексті розвитку спортивного права. – Стаття.

У статті досліджено адміністративно-правову природу спортивної дипломатії як складової системи спортивного права України. Проаналізовано теоретичні засади спортивної дипломатії як інструменту м'якої сили держави у контексті формування сучасної політики у сфері спорту та міжнародних відносин. Особливу увагу приділено політико-правовим викликам, що постають перед Україною у зв'язку з політизацією спорту, використанням спортивних інституцій

як каналів зовнішньополітичного впливу та формування національного іміджу через спортивні досягнення.

Розглянуто кейс українського спортсмена Юрія Анікеєва як ілюстрацію політичної складової спортивної діяльності та тест на спроможність міжнародних спортивних організацій гарантувати дотримання принципів аполітичності спорту. Здійснено порівняльний аналіз підходів до спортивної дипломатії у європейському правовому просторі з урахуванням Робочого плану ЄС зі спорту (2024–2027), Переглянутої Європейської спортивної хартії (2021) та Стратегії публічної дипломатії МЗС України (2021).

На підставі аналізу наукової літератури та узагальнення наукових наробок фахівців обґрунтовано, що спортивна дипломатія має подвійний характер – як інструмент міжнародної м'якої сили та як об'єкт адміністративно-правового регулювання у сфері спорту. Запропоновано напрями вдосконалення законодавчого забезпечення розвитку спортивної дипломатії в Україні, зокрема: включення її до стратегічних документів державної політики, створення інституційної бази при МЗС України, посилення координації між органами виконавчої влади, НОК і спортивними федераціями.

Стаття сприяє розумінню ролі спортивної дипломатії як чинника національної безпеки, державного іміджу та правової інтеграції України до європейського правового простору.

Ключові слова: спортивне право, спортивна дипломатія, адміністративно-правове регулювання, м'яка сила, політизація спорту.

Summary

Romanenko L. V. Administrative and legal nature and political-legal challenges of Ukraine's sports diplomacy in the context of sports law development. – Article.

The article examines the administrative and legal nature of sports diplomacy as an integral component of the system of sports law in Ukraine. Theoretical foundations of sports diplomacy as a soft power instrument are analyzed within the context of modern sports policy and international relations. Special attention is paid to political and legal challenges faced by Ukraine due to the politicization of sport, the use of sports institutions as channels of foreign influence, and the shaping of the national image through athletic achievements.

The case of Ukrainian athlete Yurii Anikieiev is explored as an illustration of the political dimension of sports activity and as a test for international sports organizations' ability to uphold the principles of neutrality and non-discrimination in sport. A comparative analysis is conducted of European approaches to sports diplomacy, taking into account the EU Work Plan for Sport (2024–2027), the Revised European Sports Charter (2021), and the Public Diplomacy Strategy of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine (2021).

Based on the analysis of scientific literature and the generalization of scientific works of specialists, it is justified that, it is argued that sports diplomacy possesses a dual character – as both a tool of international soft power and an object of administrative and legal regulation in the field of sports. The article proposes directions for improving the legal framework

for developing sports diplomacy in Ukraine, including integrating it into national strategic policy documents, establishing an institutional basis within the Ministry of Foreign Affairs, and enhancing coordination between executive authorities, the National Olympic Committee, and sports federations.

This research contributes to understanding sports diplomacy as a factor of national security, state image, and Ukraine's legal integration into the European legal space.

Keywords: sports law, sports diplomacy, administrative and legal regulation, soft power, politicization of sport.

Дата першого надходження рукопису до видання: 26.10.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 28.11.2025

Дата публікації: 24.12.2025